

כי תבוא

המטרה הכפולה שבהבאת הביכורים יוסי פרידמן

פרשת השבוע פותחת עם המילים "והיה כי תבואו אל-הארץ אשר ד' אלוֹקֵיךְ נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה". לאחר הפסוק הראשון התורה עוברת מיד לתיאור מצוות הביכורים. במצוות אחרות הקשורות לביאת הארץ כגון מצוות ערלה ונטע רבעי בפרשת קדושים התורה אינה קושרת את התנחלות בני ישראל וירושת הארץ עם עצם המצווה (התורה כותבת "וכי תבואו אל-הארץ ונטעתם כל-עץ מאכל") וצריך להבין מה הסיבה שדווקא במצוות הביכורים מדגישה התורה את עניין הירושה וההתנחלות לצד המצווה.

רש"י מסביר כי בני ישראל לא נתחייבו בבכורים עד לאחר כיבוש וחלוקת הארץ. הכלי-יקר עומד על כך כי גם בפרשת המלך בפרק י"ז פסוק י"ד כותבת התורה "וירשתה וישבת בה" לגבי מינויו של המלך (ראה שפתי חכמים בתחילת פרשת כי-תבוא המסביר את שיטת רש"י בנדון). הוא קושר את עניין הביכורים עם מנוי המלך ומסביר, כי לאחר ישיבה וירושת הארץ מסתכנים בני ישראל בכך שעלולים לעבור על מה שהתורה כותבת בפרשת האזינו "וישמן ישורון ויבעט" ויבואו לשאול עניני שררות ככל הגויים, לכן באה מצוות הביכורים על מנת להכניע את רום לבבם כי אחר הירושה וישיבה ישיאם לבם לומר כי להם הארץ ובזכות החרב ירשוה וישכחו את ד', לכן באה מצוות הביכורים על מנת להכניע את הלב כמו שפירש הרמב"ם שעיקר טעם מצוות הביכורים זו ההכנעה וההשתעבדות אל השם יתברך.

אך יש פן נוסף למצוות הביכורים. הנצי"ב מעיר שיש קושי בלשון התורה בפסוק ג' "ובאת אל-הכהן אשר יהיה בימים ההן ואמרת אליו הגדתי היום לד' אלוֹקֵיךְ" התורה הייתה צריכה לכתוב "הגדתי היום לד' אלוֹקֵינו" ומתרחץ הנצי"ב כי בזכות הביכורים באה ברכה ושפע לעולם כדי שיתברכו שבעת המינים מהם מביאים את הביכורים. בכך דומה מצות הביכורים להבאת קרבן שגם הקרבנות באים לברכה ושפע כפי שמובא במפרשים ובנצי"ב עצמו במספר מקומות בחומש. אכילת הביכורים ע"י הכהן נחשבת לאכילת מזבח מכיוון והכהנים נחשבים לתלמידי חכמים (על פי הפסוק בפרשת וזאת הברכה "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל הנאמר לגבי שבט לוי ובכללם הכהנים) ועל פי הגמרא בכתובות בסוף דף ק"ה עמוד ב': "כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב ביכורים" ומוסבר בספר מסילת ישרים בפרק כ"ו כי אכילת תלמיד חכם משולה לאכילת מזבח מכיוון שהשכינה שורה על תלמידי חכמים כשם ששרתה על בית המקדש. מעתה, מאכלם נחשב כקרבן שעולה על גבי האישים ואכילתם מעלה אותו לדרגה גבוהה כאילו קרב על המזבח ממש. לכן, כאשר מביא הביכורים בא אל הכהן, בכך שהוא אומר "ד' אלוֹקֵךְ" (ולא ד' אלוֹקֵינו) הוא מציין את העובדה שבזכות הכהן והשגחת ד' עליו הוא זכה לבוא אל הארץ וזוכה לשפע וברכה.

אנו רואים כי למצוות הביכורים יש שתי פנים. פן אחד קשור להכנעה והכרת הטוב לד' כדי למנוע מצב של "וישמן ישורון ויבעט". הפן השני בא כדי להרבות לנו ברכה, בכך שע"י אכילת הכהן המשולה לאכילת המזבח כמו בקרבנות אנו מעלים את הביכורים לדרגה גבוהה יותר ובכך זוכים לשפע וברכה.